

6. Марищук В. Л. Методики психодіагностики в спорті / В. Л. Марищук, Ю. М. Блудов. – М. : Просвещение, 1984. – 189 с.
7. Чернышей В. В. Проблемы становления методологической культуры студентов в пространстве профессионального физкультурного образования / В. В. Чернышей // Сб. ст. Международный научный конгресс „Современный олимпийский спорт и спорт для всех”. – М., 2003. – Т 1. – С. 406.
8. Сущенко А. В. Этапы педагогического руководства гуманным самовоспитанием учащихся / А. В. Сущенко // Сборник научн. раб. Педагогика и психология. Формирование творческой личности: Проблемы и поиски. – Киев-Запорожье, 2002. – С. 85.
9. Фрейдджер Р. Личность / Р. Фрейдджер // Психологическая энциклопедия. – С-Пб – Москва, 2002. – 864 с.
10. Черепанова С. А. Человек культуры в творческом синтезе философии образования и искусства: перспективы XXI столетия / С. А. Черепанова // Гуманитарные науки. – К., 2001. – С. 34–51.
11. Кушка Б. Физическое воспитание, спорт и профессиональный спорт: психолого-педагогические противоречия современности / Б. Кушка // Физическое воспитание студентов творческих специальностей. – № 3. – Харьков, 2002. – С. 63–71.
12. Закопайло С. Компоненти здорового способу життя старшокласників / С. Закопайло // Фізичне виховання в школі. – 2001. – № 3. – С. 52–53; 2002. – № 1. – С. 54–55.
13. „Основи здоров'я і фізична культура”. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів (1–11 кл.) // Фізичне виховання в школі. – 2002. – № 1. – С. 14–42. – (Нормативні директивні правові документи).
14. Карченкова М. В. О профессиональной подготовленности выпускников факультета физического воспитания / М. В. Карченкова // Физическое воспитание студентов творческих специальностей. – № 3. – Харьков, 2003. – С. 103–111.

Аннотація
В.В.Феуерман

Формирование нравственности у студентов педагогических высших учебных заведений направления подготовки „Физическое воспитание”: проблемы и пути их решения

В статье рассматривается актуальнейшая из проблем современной педагогики – формирование нравственности у подрастающего поколения, особое место в данном процессе отводится студентам факультетов физического воспитания.

Ключевые слова: *интериоризация, нравственно-волевые устремления, здоровый образ жизни, генетический закон культурного развития, гуманное общество.*

Summary
V.V.Feuerman

Formation of Morality of Students of Pedagogical Higher Education Institutions Specialized in “Physical Training”: Problems and Ways of Their Solution

The most vital problem of modern pedagogy is studied in the article. It is a formation of teenager's morality, a special attention in this process is paid to the students of physical training department.

Key words: *interiorization, moral and strong-willed rush, healthy way of living, genetic law of cultural development, humane society.*

Дата надходження статті: „15” червня 2011 р.

УДК 378.937

О.Р.ФРАСИНЮК,
аспірант
(м.Одеса)

Організаційно-методичний супровід педагогічної практики майбутніх учителів з реалізації гендерного підходу у навчанні та вихованні старшокласників

У статті подано результати дослідно-експериментальної роботи з проблеми організації професійної підготовки майбутніх учителів до реалізації гендерного підходу у навчанні і вихованні старшокласників. Особливу увагу приділено висвітленню специфіки заходів, які забезпечують організаційно-методичний супровід педагогічної практики майбутніх учителів з опанування технік гендерного виміру освітнього середовища в школі.

Ключові слова: *гендерний підхід в освіті, професійна підготовка майбутніх учителів, гендерне виховання старшокласників, організаційно-методичний супровід педпрактики з реалізації гендерного підходу в школі.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Забезпечення гендерної рівності в нашому суспільстві вимагає нового світогляду, відповідно до якого стереотипне сприйняття жінок і чоловіків має бути замінено ідеєю розвитку їхнього особистісного потенціалу та соціального партнерства. Інтеграція гендерного підходу в сучасну вищу педагогічну освіту надасть реальну можливість майбутнім фахівцям сфери освітніх послуг через кваліфіковане розуміння його сутності з повагою

ставитись як до рівноправного розкриття людиною свого особистісного потенціалу, так і до рівної можливості його реалізації незалежно від статі.

Як наслідок, інтеграція гендерного підходу в національну систему вищої педагогічної освіти на сучасному етапі є вкрай необхідною, оскільки гендерна збалансованість в українському суспільстві є одним із індикаторів його визнання як розвиненої держави, що стоїть перед європейським вибором.

Аналіз досліджень і публікацій... Проблема професійної підготовки педагогічних кадрів до реалізації гендерного підходу у навчанні і вихованні учнів до сьогодні залишається теоретично недостатньо обґрунтованою, незважаючи на суттєвий доробок українських науковців з питань: упровадження принципів гендерної рівності та демократії у сферу освітнього простору сучасної вищої школи (Н.Бологіна, Т.Булавіна, Л.Бут, М.Згуровський, Я.Кічук, Л.Кобелянська, Т.Мельник, С.Сидоренко, С.Харченко, С.Юдіна); інтеграції гендерного підходу у вищу професійну та педагогічну освіту (М.Букач, О.Булатова, Т.Бучинська, Т.Голованова, І.Іванова, О.Любарська, П.Терзі, О.Цокур); гендерної психології та педагогіки (Т.Говорун, Н.Грицяк, О.Кікінежді, В.Кравець, О.Луценко); гендерної соціалізації й гендерного виховання учнівської та студентської молоді (Ю.Бурцева, С.Вихор, Н.Єрофеева, Л.Зверева, О.Каменська, О.Кізь, Л.Надолинська, А.Шевченко).

Це пояснюється недостатньою обґрунтованістю самих концептуальних завдань гендерного підходу як нової методології наукових досліджень у галузі психології і педагогіки вищої школи, а також інерційністю ідей застарілої парадигми професійного виховання психолого-педагогічних кадрів для сучасної освітньої галузі, в межах якої було розроблено чинні навчальні плани і програми педагогічної практики. Подоланню означеної суперечності сприятимуть дослідження з гендерної проблематики, зокрема ті, що розкривають сутність і методологію гендерного підходу, шляхи, умови і засоби його інтеграції у професійну підготовку студентів вищих педагогічних закладів національної системи освіти.

Формулювання цілей статті... З огляду на актуальність, теоретичну й соціальну значущість означеної проблеми, метою поданої статті є висвітлення авторського досвіду професійної підготовки майбутнього вчителя до реалізації гендерного підходу у навчанні і вихованні старшокласників під час проходження ними педагогічної практики в школі.

Виклад основного матеріалу... Організуючи педагогічну практику майбутніх учителів з реалізації гендерного підходу у навчанні і вихованні старшокласників на базі гімназії №2 м.Одеси, ми розробили модель їхнього відповідного організаційно-методичного супроводу. Для цього ми запропонували заходи, спрямовані на трансформацію професійних установок педагогів із традиційного – патріархатного, статево-рольового на новий – антисексистський, гендерний підхід в освіті. Це означало передусім попередження сексизму як будь-яких виявів дискримінації за ознаками біологічної статі в освітньо-виховному середовищі школи.

Цьому сприяла програма діяльності психолого-педагогічного семінару з проблеми „Парадигма освіти і виховання XXI століття: Гендерний підхід”, розрахована на два навчальні роки. Із урахуванням потреб і можливостей вчителів і студентів-практикантів було окреслено коло питань, які обговорювалися на засіданнях психолого-педагогічного семінару, присвячених історії, теорії й методології гендерних досліджень, а саме: філософські основи проблеми статі й гендеру в історичній ретроспективі; правові аспекти гендеру; біологічні, психологічні й соціокультурні фактори гендеру; особливості психології гендерних відносин у сфері освіти; агенти гендерної соціалізації старшокласників, специфіка становлення гендерної ідентичності особистості; особливості реалізації гендерних ролей і стереотипів.

Паралельно студенти-практиканти були залучені до самодослідження своїх гендерних характеристик. Даний аспект самостійної роботи педагогів спрямовувала й контролювала Гендерна лабораторія кафедри педагогіки ОНУ ім.І.І.Мечникова (кер. проф. О.С.Цокур [1]), здійснюючи консультативну допомогу в їх корекції й розвитку. Для цього в рамках суспільно-педагогічної діяльності Гендерної лабораторії було проведено науково-методичні семінари й круглі столи з найбільш дискусійних проблем: дискримінація й сексизм у соціумі й сфері освітніх послуг; жінка-педагог і її професійна кар'єра; гендерні розходження в побудові професійно-педагогічного іміджу; ефективність менеджерів освіти: гендерний аспект.

Суттєво, що в результаті роботи науково-методичного семінару було встановлено, що в середовищі його учасниць були представники трьох типів: з переважною орієнтацією на сімейні цінності, аж до залишення роботи; зі спрямованістю на гнучке сполучення професійних і сімейних ролей; з переважною орієнтацією на професійну кар'єру, тимчасової відмови від сім'ї й народження дітей. Вибір педагогічної професії як „істинно жіночої”, але низькооплачуваної роботи, ними пов'язаний з одержанням певного соціального статусу (освічена, інтелігентна жінка) і більше вигідними умовами праці (відпустка, часткова зайнятість).

У результаті особлива увага приділялася підготовці студентів-педагогів до вивчення гендерних характеристик своєї власної особистості методами психологічної самодіагностики, а також актуалізації

їхнього особистісного змісту щодо конструктивного використання свого гендерного потенціалу в професійній, зокрема виховній, діяльності з учнями. Як початкові методи психологічної самодіагностики педагогам пропонувалися такі, які були вибудовані, які були посильні й зручні для респондентів.

Згідно наших спостережень, ознайомлення майбутніх педагогів з інструментарієм гендерної психології у формі тестів (тест І.Кльоциної „Хто Я ?”, тест Лірі) і опитувальників (модифікований опитувальник С.Бем; опитувальник „Розподіл ролей у сім’ї”, опитувальник О.Кустової „Ідеальна жінка”, „Ідеальний чоловік”), через відвідування заходів гендерної лабораторії та гендерної вітальні, дозволяло не тільки поглибитися в самопізнання своєї особистості, власної гендерної ідентичності, визначити стан своїх гендерних стереотипів і ролей, але й набути необхідних способів діагностики гендерних характеристик учнів, з якими вони взаємодіють і яких навчають і виховують. Використання даного арсеналу засобів гендерної психології дозволяло їм більш адекватно й повно робити психолого-педагогічний аналіз особистості конкретного учня/учениці, а також учнівського колективу в цілому. Це, у свою чергу, сприяло застосуванню ефективніших способів впливу на вихованців у плані підготовки їх до егалітарних відносин із представниками своєї й протилежної статі.

Однак основний ефект застосовуваних форм, методів і засобів зводився до того, що, пізнавши власні гендерні характеристики своєї особистості, а також уточнивши обмеження й параметри „ідеальних моделей представників своєї статі й своєї професії”, студенти-педагоги розробляли програми самовиховання й творчої самореалізації як гендерологів. Вони були спрямовані на вдосконалювання способів самопрезентації своєї особистості в середовищі колег по педагогічній професії й у середовищі старшокласників.

Зазначимо, що педагогічна практика передбачала передусім актуалізацію та тренування функцій (гностичної, проектувальної, конструктивної, комунікативної, організаційної) професійної діяльності студентів – майбутніх гендерологів в аспекті виконання завдань гендерного виховання учнів. Це досягалося, по-перше, за рахунок відновлення змісту, форм і методів роботи школи передового педагогічного досвіду як провідного елемента функціонування методичної служби навчального закладу. По – друге, за допомогою більш активного залучення й занурення студентів у творчу майстерню класних керівників-новаторів як практиків гендерної педагогіки. По-третє, узагальнення й впровадження накопиченого передового досвіду з гендерного виховання у власну практику студентів за рахунок опанування інноваційних технологій, запропонованих в авторському спецкурсі „Професія – педагог-гендеролог”.

Крім того, вивчена спеціальна література підводила студентів до усвідомлення, що серед фактів, які свідчать про відсутність гендерного підходу у навчанні й вихованні учнів, найчастіше з’являються такі:

– учителі приділяють більше увагу хлопчикам, очікуючи від них вищих результатів там, де потрібне абстрактне мислення, і більш високо оцінюють їхню роботу. Передбачається, що дівчинка повинна знати, а не досліджувати й сумніватися в істинності й повноті знань. Хлопчиків спонукають до різних видів активності й наполягають на пошуку правильної або більше раціональної відповіді. Таким чином, хлопчиків орієнтують на досягнення, на подолання труднощів, на вищий рівень домагань. Кількість і якість уваги до дівчат демонструє в прихованій формі, що вони відіграють другу роль у класі. Здебільшого неуспіх дівчат учителі пояснюють відсутністю здібностей, тим самим менше налаштовуючи їх на роботу, а погані успіхи хлопчиків пов’язуються з браком працьовитості, зусиль, тому їх стимулюють працювати більше, щоб домогтися успіху;

– шкільні підручники, починаючи з молодшого класу, підкріплюють різне ставлення вчителів до хлопчиків і дівчат. Як головні дійові особи переважають хлопчики й чоловіки. Вони в основному представлені такими, що займаються інструментальною діяльністю, та частіше ніж жінки й дівчата зображені в ситуації відпочинку, розваг і навчальних справ. У більшості ілюстрацій, розповідей, вправ жіночі персонажі мають стереотипні характеристики: вони пасивні й чекають на допомогу, підтримку ззовні. Так підкріплюється уявлення про чіткий поділ праці, коли панування в публічній сфері віддається чоловікам, а жінка залишається зайнятою у сфері домашнього господарства);

– шкільні підручники для старшокласників продовжують транслювати цілий набір застарілих гендерних стереотипів. Навіть ті жінки-вчені, які одержали світову популярність і визнання, у підручниках практично не представлені. Конкретні приклади й ілюстрації наводяться в основному з галузі інтересів хлопчиків. Пояснення цьому можна знайти в такому: у сучасній культурі наука є чоловічим заняттям. Вона створювалася чоловіками, тому в ній відбиті чоловічі норми й система цінностей чоловіків;

– застарілі гендерні (патріархатні) стереотипи, підтримувані педагогами, викликають упереджене ставлення до обдарованих дівчат. Учителі дають найнижчі оцінки тим ученицям, які проявляють здатності до висування власних оригінальних ідей, до аналітичного мислення. У хлопчиків ці здібності оцінюються досить високо;

– зміст освіти, що відбиває гендерні стереотипи, доповнюється і його організацією. Прихований навчальний план, вимірами якого є: організація самої установи, гендерні відносини на роботі, гендерна стратифікація вчительської професії, зміст предметів, стиль викладання, підтримує гендерну нерівність, „віддаючи перевагу чоловічому й домінуючому та недооцінюючи жіноче й нетипове” [2, с.88].

З огляду на вищенаведені дані як факти прояву сексизму ми в роботі зі студентами-практикантами особливу увагу приділяли гендерній експертизі змісту й способів організації навчально-виховного процесу. Їхні спостереження були спрямовані на виявлення способів збереження й підтримки в процесі навчання й виховання учнів усталених у суспільстві застарілих гендерних стереотипів. Тому їхні особисті бесіди з педагогами під час обговорення результатів проведених уроків і виховних заходів мали пропедевтичний характер з установкою на необхідність впровадження гендерного підходу в практику освіти, що дозволяє розширити соціальний простір для всебічного розвитку особистості кожного учня з урахуванням його індивідуальних особливостей, а не відмінностей за ознакою статі.

Відзначимо, що особливу увагу в межах розпочатого експерименту ми надавали питанням теорії й методики гендерного виховання. При цьому, зважаючи на те, що даний вид виховання має неусталену практику, то здобувач, вивчивши наявні моделі авторських систем гендерного виховання, розробив свою власну технологію, до якої спочатку прилучив своїх колег по педагогічному колективу, а потім – всіх студентів експериментальних груп.

Висновки... Загалом, описані вище засоби організаційно-методичного супроводу педагогічної практики студентів, спрямованої на опанування ними дієвими способами реалізації гендерного підходу в освітній процес, сприяли становленню їхньої особистості як професіоналів-гендерологів.

Встановлено, що найбільш значущим результатом професійної підготовки майбутнього вчителя до реалізації гендерного підходу у навчанні і вихованні учнів є педагогічний професіоналізм його особистості і діяльності в означеному напрямку праці. Саме орієнтація педагогічної практики на набуття студентами індивідуального досвіду нівелювання традиційних гендерних стереотипів суб'єктів педагогічної взаємодії та впровадження методів антисексизму сприяла формуванню означеного феномена на достатньому й високому рівнях.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у розробці моделі професійної підготовки майбутніх учителів до реалізації гендерного підходу у навчанні і вихованні старшокласників.

Список використаних джерел та літератури:

1. Цокур О. С. Щодо здобутків і перспектив розвитку гендерних досліджень в галузі теорії і методики професійної освіти майбутніх фахівців / Ольга Степанівна Цокур // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2005. – Вип. 9–10. – С. 5–10.
2. Штыльова Л. В. Продвижение гендерной теории в высшее педагогическое образование: методология и методика / Л. В. Штыльова // Международный опыт организации гендерных студий в современном университете. – М. : ВЛАДОС, 2002. – С. 84–92.

Аннотация

О.Р.Фрасинюк

Организационно-методическое сопровождение педагогической практики будущих учителей по реализации гендерного подхода в процессе обучения и воспитания старшеклассников

В статье описаны результаты педагогического эксперимента по проблеме организации профессиональной подготовки будущих учителей в аспекте реализации гендерного подхода к обучению и воспитанию старшеклассников. Особое внимание уделяется отражению технологии организационно-методического сопровождения педагогической практики будущих учителей по овладению ими техник антисексизма и гендерного измерения образовательного пространства школы.

Ключевые слова: *гендерный подход в образовании, профессиональная подготовка будущих учителей, гендерное воспитание старшеклассников, организационно-методическое сопровождение педагогической практики по реализации гендерного подхода в школе.*

Summary

O.R.Frasiniuk

Organizational and Methodical Support of Pedagogical Practice of the Future Teachers as for the Implementation of Gender Approach in the Process of Education and Teaching of High School Pupils

The article describes the results of the pedagogical experiment of the problem of organization of the professional training of the future teachers in the aspect of implementation of gender perspective to teaching and education of high school pupils. Particular attention is paid to the reflection of the technology of organizational and methodological support of pedagogical practice for future teachers to master the techniques of „anti-sexizm” and gender measurement of educational area of school.

Key words: *gender perspective in education, professional training of the future teachers, gender teaching of high school pupils, organizational and methodical support of pedagogical practice for the implementation of gender perspective in school.*

Дата надходження статті: „19” березня 2012 р.